

Лещук Г. В.
*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*
Сорохманюк В. П.
*магістр,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-438-5-53>

РОЗВИТОК КОНТРОЛЬНО-РЕВІЗІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Розвиток контрольно-ревізійного процесу в Україні є складовою частиною системи державного управління, що забезпечує ефективне використання бюджетних коштів і контроль за фінансовою дисципліною. Цей процес охоплює різні аспекти, включаючи законодавчу базу, методологію, орган контролю, а також роль як державних, так і приватних органів у забезпеченні ефективності контролю за фінансовою діяльністю.

Основу контрольно-ревізійного процесу в Україні формує система законодавчих актів, які застосовують принципи та механізми державного фінансового контролю. Відповідно до положення Конституції України, закладено основи фінансової діяльності держави та встановлено необхідність контролю за її виконанням. Конституційні норми окреслюють загальні принципи фінансового управління та відповідальність органів влади перед суспільством, що забезпечує основоположні рамки для функціонування фінансового контролю.

Бюджетний кодекс України деталізує порядок складання, затвердження та виконання державного бюджету, а також створює механізми контролю за раціональним та цільовим використанням бюджетних коштів. Він регламентує обов'язки розпорядників коштів і контролюючих органів щодо дотримання бюджетного процесу, зокрема через систему звітності та моніторингу витрат.

Закон України «Про бухгалтерський облік» встановлює вимоги до ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності, що сприяє забезпеченню прозорості фінансових операцій. Правила бухгалтерського обліку, визначені цим законом, забезпечують правову основу для контролю облікових записів і фінансових результатів, що є критичним для повноцінного здійснення ревізійної діяльності.

Крім того, Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» визначає основні принципи і завдання діяльності контролюючих органів, зокрема їх повноважень перевірок, ревізій та оцінок фінансової діяльності суб'єктів державного сектору. Закон забезпечує правову базу для здійснення контролю за ефективністю цього використання державних ресурсів та дотриманням фінансової дисципліни [1].

Сучасна методологія контролю та ревізії охоплює не лише традиційні підходи, такі як документальна перевірка та аналіз фінансових звітів, а й інноваційні технології, які значно підвищують ефективність цих процесів. Одним із ключових напрямів є ризик-орієнтований аудит, що забезпечує оцінку й аналіз ризиків, пов'язаних із фінансовою діяльністю. Цей підхід спрямований на набуття та попередження цього можливого фінансового зловживання та неефективного використання ресурсів. Оцінка ризиків дозволяє зосередитися на найбільш вразливих аспектах фінансової діяльності, підвищуючи цільову точність перевірок.

Ще одним аспектом є застосування інформаційних технологій для автоматизації процесів управління. Сучасні програмні засоби дозволяють оптимізувати обробку фінансових звітів, значно скорочуючи час і ресурси, що витрачаються на аналіз даних, та знижують ризик людських помилок. Використання спеціалізованих систем покращує об'єктивність та надійність результатів перевірок.

Методологія доповнює аналіз великих даних, що забезпечує можливість роботи з великими обсягами інформації та виявлення аномалій у фінансовій діяльності. Системи обробки даних дозволяють швидко ідентифікувати нетипові транзакції, які можуть свідчити про порушення вашої діяльності, а також запропонувати глибокий аналіз фінансової інформації з оцінками загального фінансового стану. Такий підхід забезпечує точність і глибину аналітики, необхідні для сучасного фінансового контролю [2, с. 79].

Організаційна структура контрольно-ревізійного процесу в Україні забезпечує діяльність кількох ключових органів, кожен з яких виконує особливі функції (рис. 1).

Ефективна взаємодія між цими органами є критично важливою для забезпечення комплексного підходу до контролю за використанням бюджетних коштів. Співпраця з міжнародними організаціями, такими як Світовий банк та Міжнародний валютний фонд, також сприяє впровадженню кращих практик і стандартів у сфері аудиту та контролю.

Слід також відмітити, що державний фінансовий контроль – це складова частина управління економічними об'єктами та процесами, що полягає в спостереженні за об'єктом з метою перевірки відповідності об'єкта спостереження бажаному та необхідному стану, передбаченому законами, положеннями, інструкціями, іншими нормативними актами.

Державний фінансовий контроль здійснюють Верховна Рада, Кабінет Міністрів, Національний банк, Міністерство фінансів, Фонд державного майна, Рахункова палата, Державна податкова служба та інші державні органи згідно з чинним законодавством України [4].

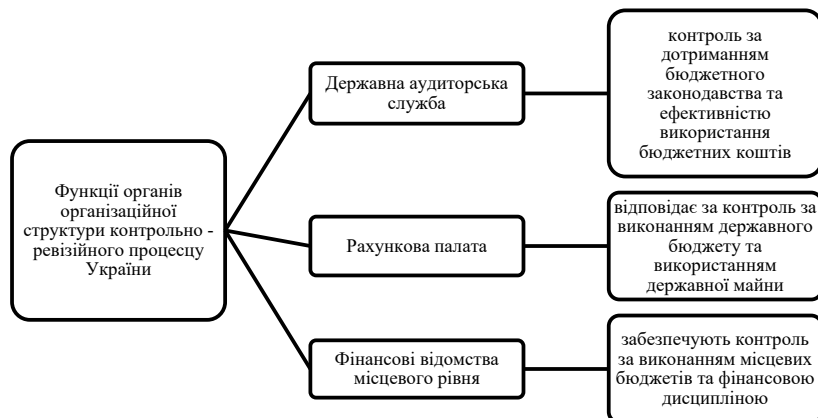

Рис. 1. Функції органів організаційної структури контрольно-ревізійного процесу України

Джерело: складено автором за даними [3, с. 50]

Також, необхідно виділити такі основні недоліки державного фінансового контролю [5]:

1. Переважна більшість контрольних процедур має фіскальний характер. На практиці найчастіше використовують ревізію та перевірку. Ці методи дають змогу лише виявити фінансові порушення, констатувати негативні явища, але не дають змогу запобігти їм чи вивчити причини їх виникнення.

2. Переважання заходів подальшого (наступного) контролю. Існуючі процедури попереднього та поточного контролю (які, як свідчить досвід зарубіжних країн, є найбільш дієвими) у межах діючої системи фінансового контролю є досить слабкими та нерегульованими.

3. Неусвідомлення важливості внутрішнього фінансового контролю як в системі управління державними фінансами, так і керівниками підприємств, установ, організацій.

4. Зростання фінансових порушень у сфері використання бюджетних коштів.

5. Нерегульованість діяльності та перетин функцій суб'єктів фінансового контролю.

У зв'язку з цим важливою є розробка антикорупційних програм та заходів, які сприяють прозорості фінансових операцій. Запровадження

електронних систем, таких як електронний статистичний державний аудит, може ефективним інструментом у боротьбі з корупцією та підвищенні ефективності контролю.

Отже, розвиток контрольно-ревізійного процесу в Україні є складним і багатограним завданням. Поряд із зміцненням законодавчої бази, впровадженням нових технологій та методології, важливо також формувати у суспільстві культуру фінансової дисципліни і відповідальності. Це забезпечить не тільки ефективний контроль за використанням державних ресурсів, але й сприятиме розвитку економіки країни в цілому.

Література:

1. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1999 р. № 2939-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>
2. Наконечна Н.В. Контроль і ревізія: Навчальний посібник. ЛДУВС, Львів : Видавництво ТзОВ “Ліга-Прес”. 2019. 178 с.
3. Остапенко В.В. Ефективність внутрішнього контролю: сучасні виклики і шляхи їх подолання. *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Економіка*. 2022. № 5(1). С. 48–53.
4. Плєскач В. Фінансовий контроль у контексті трансформаційних процесів економіки. *Фінанси України*. 2010. № 6. С. 85.
5. Іголкін І.В. Роль транспарентності бюджетних відносин у системі управління державними фінансами. *Наукові праці НДФІ*. 2016. № 1(74). С. 50–67.